

SVEĆENIK DANAS

Nikola Mate Roščić

Činjenica je da se danas mnogo govori i piše o svećeniku¹, o njegovu poslanju i životu, o budućnosti tog poslanja i zahtjevima koje današnje vrijeme stavlja pred svećenika. Možda je baš ta mnogovrsnost i raznolikost obrađivanja »svećenika« dovela i njega samoga do suočenja s mnogim pitanjima, potakla ga da pronade odgovor. U ovih nekoliko posljednjih godina učestala je svećenička zainteresiranost za svećenika, o čemu svjedoče mnogi skupovi, sastanci, rasprave. Kad se danas govori o *krizi svećenika* obično se misli na živahni proces traženja novog lika svećenika, što nužno dovodi do kritike dosadašnjih struktura u koje je svećenikov život i rad bio uokviren. Svećenik je stavljen u pitanje, pod upitnik, i traženja odgovora neodgodiva je stvar. Tom pitanju posvetit će se i skora Sinoda biskupa u Rimu. To pitanje o svećeniku prisutno je i u našoj sredini, dakako drugačije nego u zapadnoevropskim zemljama, Sjedinjenim državama, južnoameričkim zemljama, ili u misijskim područjima, jer su i naše prilike drukčije. Lik hrvatskog svećenika nužno je vezan uz naše podneblje, našu vjersku, kulturnu, društvenu pa i političku situaciju. Nakon mnogo godina koje su bile »bogate zvanjima« sad odjednom ostajemo zapanjeni radi naglog opadanja. Brojčani izvještaji o novoprijavljenim kandidatima kao i statistike o napuštanju malih i velikih sjemeništa daju dokaze o krizi prema kojoj istom idemo. Još se nisu bile ni popunile sve praznine prouzrokovane ratnim desetkovanjem svećenika, a evo već ponovo počinje opadati njihov broj, posebno u nekim našim biskupijama, tako da poneki nadpastiri misle da će još samo ukidanje celibata riješiti krizu brojčanog pomanjkanja župnika.

Pred činjenicom pomanjkanja zvanja za svećenika moguće su različite analize i sudovi, jer se u tom fenomenu uzročno isprepliću mnogi faktori od kojih na prvo mjesto, po mojem sudu, valja staviti posumnjani, neživljeni ideal svećeništva u životu svakoga od nas, zatim negativni učinak »informiranja« naše kršćanske javnosti o nimalo svijetlim stranama crkvenog života na stranicama naših vjerskih publikacija. Ne smijemo farizejski prešućivati događaje i činjenice, ali je isto tako netočno kad se »novo lice Crkve« portretira još samo crnim bojama kritike, sukoba, kontrasta, osporavanja. Čovjeku dođe da se zapita: kaklo li će izgledati to lice Crkve kad se očisti od prošlosti, od svega što izgleda trulo i gnjilo? Hoće li Crkva izdržati sve ove zahvate kritičkog skalpela suvremenih prosvjetitelja? Ta dva navedena razloga sigurno ne mogu dostatno protumačiti i opravdati povećani broj »reductio ad statum laicalem« i odlazak iz bogoslovlja često najboljih studenata, i to baš u ovo pokoncilsko vrijeme kad je baš kler bio pozvan da bude nosilac crkvene reforme i da oživotvori nove oblike našeg vjerskog i crkvenog života kaklo je to Vatikanski drugi sabor zacrtao i želio. Teško je pronaći sve uzroke i stvoriti točnu dijagnozu ovom činje-

¹ Za jednu dobru i dosta iscrpnu bibliografiju o tom pitanju upućujem na D. Tettamanzi, *Saggio bibliografico sul ministero e la vita sacerdotale*, u knjizi *Il sacerdozio ministeriale*, Napoli, 1970, str. 231—254: članci sadržani u ovoj knjizi objavljeni su u dvobroju časopisa *Asprenas*, 17 (1970), br. 1—2, što ga izdaju profesori napuljskog teološkog fakulteta.

ničnom i zabrinjavajućem stanju. Neki promatraju čitavo to stanje pod aspektom celibata, drugi odgoja i formacije, treći sa stajališta kulturno-socioloških okolnosti, pozivajući se na nezaustavljivi proces sekularizacije, na oporbu prema svakoj vrsti sistema, antiinstitucionalnu tendenciju, deideologizaciju i demistifikaciju na svim područjima, na ekumenske obzire itd². Sve se to, i još mnogo toga, isprepliće kao uzročne niti u krizi svećeništva u današnje vrijeme.

U jednom govoru pred Zborom kardinala Pavao VI ukratko je ocrtao kritično stanje u kojem se danas svećenici nalaze. Rekao je kako se kod svećenika zapaža i kako stoji »nesigurnost koja zahvaća samu narav njegova svećeništva, njegovu ljudsku i crkvenu formaciju, njegovu religioznu i apostolsku funkciju, njegovu hijerarhijsku i sociološku poziciju, njegovu unutarnje i vanjsko vladanje, njegovo poslanje u modernom svijetu«³. Iz tog mnoštva upitnika proizlazi ona nesigurnost i pobresenost mnogih svećeničkih egzistencija. Sve do jučer sigurni bedemi i stupovi nosači postaju krhki, poljujani pred naletom i obratom koji doživljavamo. Svećenik je nesiguran za svoje mjesto u današnjem svijetu, nesiguran u svom položaju unutar same crkvene zajednice, pa stoga traži svoj »Sitz im Leben«, svoje mjesto pod suncem. Od samih naslova literature o svećeniku, danas, dađe se složiti zanimljiv mozaik koji može prikladno odraziti stanje ovog časa: *svećenik u potrazi za samim sobom, svećenici novog vremena ili novo vrijeme bez svećenika, kriza i smionost vjere u svećeničkom životu, trajne vrednote levitskog svećenstva, svećenik sutrašnjice, demitizacija svećeničkog poziva*, itd. Tjeskobna pitanja o svećeniku našla su odjek u okružnom pismu njemačkih biskupa o svećeničkoj službi (11. studenog 1969), u čijem uvodniku nalazimo kondenziranu svu problematiku u formi upitnika: Smije li u novozavjetnoj zajednici uopće biti svećenika? Zar nije nestalo razlike između duhovnog i svjetovnog, između svetog i profanog, između svećenika i laika? Zar Isus nije umro u borbi protiv etablirane religije, protiv njezina kulta i zakonika, da tako proglaši svijet hramom, pozivajući nas da iziđemo iz hramskih zidova, kulturnih propisa i rubrika, da s njime poneseo bol svijeta i tako proslavimo Boga? Zar današnja slika crkvene službe ne potječe iz feudalnog doba koje smo inače, u drugim granama života, odavno ostavili?⁴

² Usp. E. Schillebeeckx, *Theologie des kirchlichen Amtes*, u *Diakonia*, 1 (1970) str. 147—160. U tom smislu zanimljiva je i tvrdnja nepotpisanog autora u ciklostilom izdanom članku *Svećenička zvanja i budućnost mjesne crkve*, u seriji: *Nove strukture u mjesnoj crkvi*, br. 4, (izdavač M. Matak, Poveljana, Pag) gdje se na temelju statističkih podataka kaže »da su brojna zvanja kod nas sociološki uvjetovana i više su plod socioloških kretanja kada odlazak u sjemenište ili samostan predstavlja jednu, možda za nekoga jedinu mogućnost prelaza iz agrarne u urbanu sredinu. Kako seoska sredina naglo nestaje, u posljednje vrijeme dolaze u sjemenište gotovo isključivo oni koji zbog svojih ispodprosječnih intelektualnih sposobnosti ili zbog materijalnih nemogućnosti ne mogu u neku drugu školu. Velik broj sjemeništarać prije upisa u sjemenište tražio je upis u koju drugu školu i tek kad se nije mogao upisati, onda je podnio molbu za sjemenište«. Logično odatle izlazi da se više ne može govoriti o *zvanju* u dosadašnjem smislu, nego jedino o sociološkoj prisili. U ovaj kontekst uplesti riječ o milosti, Božjem pozivu, postaje čak smiješno.

³ *Osservatore Romano*, od 15—16. prosinca 1969. Mogle bi se citirati još mnoge izjave i riječi pape Pavla VI u svezi s temom o svećeniku, ali navedimo barem njegov ovogodišnji govor u rimskom velikom sjemeništu (Lateranu) od 20. veljače, u kojem papa kaže: »E poi questo travolgente processo di desacratizzazione, di secolarizzazione, che invade e trasforma il mondo moderno, quale spazio, quale regione d' essere lascia al prete nella società, tutta rivolta a scopi temporali e immanenti, al prete rivolto a scopi trascendenti, escatologici e così estranei all' esperienza propria dell' uomo profano? Il dubbio incalza: è giustificata l' esistenza d' un sacerdozio nell' intenzione originaria del cristianesimo? d' un sacerdozio quale è fissato nel profilo canonico?« — *Osservatore Romano*, od 22—23. veljače 1971.

⁴ *Lettera dei vescovi tedeschi sull' ufficio sacerdotale*, Brescia (Queriniana), 1970, str. 7—8. Usp. J. Coppens, *Le sacerdoce chrétien*, u *NRTh* 102 (1970), str. 225—245, 337—364.

Sva ta pitanja zadiru mnogo dublje i ozbiljnije u srž problema, i pred ovim upitnicima govor o brzopletim promjenama sociološko-juridičke naravi, govor o celibatu, kritika zastarjelih oblika života i apostolata postaje samo površinska jeka, drugotni problem. S određenim čuđenjem čitao sam predgovorne riječi zagrebačkog teologa Tomislava Šagi-Bunića u knjizi »Svećenik kome da služi«, gdje je dan presjek krize svećenika u nas na dosta pojednostavljen način, kao da se sve svodi na problem struktura, na problem konzervativnih biskupa i njihovih kurija koje koče osuvremenjenje, te na problem naših vjernika koji su nasjeli zadržtoj protukoncilskoj propagandi i fanatiziranom neprijateljstvu prema Koncilu i koncilskoj obnovi. Od jednog teologa očekivali bismo s pravom teološkimju analizu, ne samo kritiku struktura.⁵ Jer ono prvotno i bitno što je danas u krizi jest dogmatska vrijednost svećeništva, koja se pritaženo, ali i smiono niječe. I prema tome, nije prvotno važno kako ćemo raskrstiti sa starim balastom, nego kakva je naša teologija o svećeniku. Drugi vatikanski sabor obilato je govorio o svećeniku (*Lumen Gentium*, *Presbyterorum ordinis*, *Optatam totius*, i drugi dokumenti passim); na temelju i u svjetlu tih dokumenata treba osvježiti i izraditi teologiju svećenika kako to pokušavaju neki današnji teolozi.⁶ Smatram da i nas mora prvenstveno zanimati baš teologija svećeništva, jer bez tog temelja nikakve strukturalne promjene ne mogu opravdati naše cjelovito prianjanje uz Krista, naš poziv, našu svećeničku egzistenciju. Ovaj fragmentarni napis želi biti odraz i doprinos toj teologiji svećeništva.

Sporni naziv svećenik

Općenito je poznato da izraz »svećenik« (»sacerdos«, »hiereus«) koji mi obično upotrebljavamo, koji smo primili u nasljedstvo iz davne prošlosti, nije evanđeoskog porijekla, nego je, negdje početkom 3. st., prouzet iz grčko-rimskog religioznog riječnika, s dobrim osloncem na starozavjetnu terminologiju. Već ta činjenica pruža mnogima motiv oporbe protiv »svećenstva«, protiv kleričkog staleža, koji kao da se svojim »klasnim profilom« približava više starozavjetnom negoli novozavjetnom duhu. U naše doba, koje je obilježeno procesom sekularizacije, rado se napada *klerička klasa*, *hramsko svećenstvo Crkve*, kao nešto protivno nauci Krista, koji je dokinuo svećeničko pleme, raskinuo hramski zastor i prvi ostvario pravi program sekularizacije. Stoga Novi zavjet i ne poznaje termina »svećenik« nego samo nazive: službenik, stariji, nadzornik, glasnik, učenik itd. Dakle, redom pojmovi iz profanog rječnika, za razliku od svećeničke klase hrama i poganskih dostojanstvenika: hiereus, archiereus, hierateia, hierateuein itd.

Prema poslanici Hebrejima, u kojoj se obrađuje pojam »svećenika« u odnosu na starozavjetno svećenstvo i njegovu hramsku službu kulta i žrtve, samo je Isus Krist svećenik, Veliki Svećenik, Posrednik između Boga i ljudi, koji je jednom zauvijek primio žrtvu za grijehе svih.⁷ Iz te »jedincatosti« Kristova velikosvećeništva i posredništva proizlazi onda

⁵ Usp. moj osvrt na knjigu T. Šagi-Bunića, *Svećenik kome da služi u Veritas* br. 5/1971. — *Svećenik pod upitnikom*.

⁶ Usp. bilješku br. 1 i *Conciltum*, 3/1969.

⁷ R. Schnackenburg, *Neutestamentliche Theologie*, München (Kösel), 2. izd. 1965, str. 126s (bibliografija); P. Fransen, *Priestertum, u Handbuch theologischer Grundbegriffe II*, str. 340—350; članak *Svećenstvo*, u *RBT*, stup 1300—1312; H. Küng, *Die Kirche*, str. 429s.

»svećeništvo svih vjernika«, cijelog Božjeg naroda koji u Kristu i po Kristu ima pristup k Bogu. Sada »snagom Krvi Kristove mi otvoreno možemo ući u Svetinju nad svetinjama — što su prije mogli i smijeli samo hramski svećenici. Krist Isus »nam je otvorio taj novi i životonosni put kroz zastor« (Hebr. 10, 19-20). On nas je učinio sposobnima za »sveto svećeništvo« (Petr. 2, 5). Stoga su *svi* kršćani svećenici, izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen za Božju svojinu (1 Petr. 2, 9). Isus Krist nas je otkupio od grijeha svojom krvlju i učinio nas *kraljevstvom svećenika* za Boga, svoga Oca (Otkr. 1, 5-6; 5, 10; 20, 6).

Davno prije suvremenog procesa sekularizacije na ovom osloncu novozavjetne predaje temeljio se protestantski protest i osporavanje »svećeništva« svećenika, kleričkog staleža, hijerarhijskog položaja. Martin Luther stavlja snažan naglasak na svećeništvo svih vjernika: »Svi kršćani spadaju u duhovni stalež i među njima ne postoji nikakve razlike, osim što se tiče službe... Svi smo mi po krštenju zaređeni za svećenike.«⁸ Nema razlike između klera i laika, ne treba nikakvih posrednika između Boga i nas samih. Duhovna služba u zajednici postoji samo iz funkcionalnih razloga, radi održavanja reda, redovitog naviještanja riječi. Zajednica je nosilac »ius vocationis«, zato ona bira i određuje svoje »ređenike«. Ređenje je na početku reforme shvaćeno kao »uvođenje u zajednicu« i moglo se ponavljati svaki put kad bi jedan pastor dolazio na službu u novu zajednicu. Nema ni govora o neizbrisivom sakramentalnom karakteru. Koliko god se Luther u svojem protestu i reformskim nakanama pozivao na sveto-pisamsku datost, ipak nije teško uvidjeti kako je on jednostrano shvatio tu novozavjetnu poruku. Jer koliko god je ispravno njegovo zauzimanje i naglašavanje »svećeništva svih vjernika« (a po sudu samih protestantskih teologa to »opće svećeništvo« nigda se u protestantizmu nije ostvarilo!), ipak je očito da je Lutherovo shvaćanje »služba u Crkvi« nedostatno, nebiblijsko i pogrešno. Kako opravdati njegovu tvrdnju da svi vjernici imaju istu vlast u Crkvi? Na čemu se temelji to niveliranje svih vjernika, nijekanje hijerarhijskog uređenja, taj »demokratski« način izbora pastora? Nijećući sakrament reda, ostala je još samo sociološka potreba i opravdanost pastora — da bude red u zajednici. Svećeničko ređenje za nj nije ništa drugo doli prijenos zajedničkih prava i ovlasti na jednoga, designacija jednoga da u ime svih vrši neke čine.⁹ Na jednom primjeru Luther je najbolje objasnio svoju misao o svećeniku. Naime, piše Luther, kad bi se stado pobožnih kršćana našlo u putinji i ne bi imali nijednog od biskupa zaređenog svećenika među sobom, onda bi oni sami između sebe mogli izabrati jednoga i na nj prenijeti službu da krštava, služi misu,

⁸ Značajne su i druge Lutherove tvrdnje o općem svećeništvu vjernika koje se temelji na sakramentu krštenja: »Was aus der Taufe gekrochen ist, das mag sich rühmen, dass es schon Priester, Bischof und Papst geweiht sei« — M. Luther, *Werke*, Weimarer Ausgabe, sv. VI, str. 407; usp. H. Küng, *Strukturen der Kirche*, u seriji *Quaestiones disputatae* 17, Freiburg (Herder), 2. izd. 1963, str. 117, RGG, sv. V, stupac 580.

⁹ Luther, *Werke*, VI, str. 407-8; Küng, *nav. mj.*, RGG, VI, stupac 1671-1679. Između protestantske teze o principu zajednice kojoj pripada pravo imenovanja pastora i tvrdnji nekih današnjih teologa postoji očita srodnost i podudarnost. Evo jedne usporedbe u kojoj to lagano možemo nazreti: prema protestantizmu »Die Bestellung zum Amt, das *ius vocationis*, ist de iure divino Recht und Pflicht der ganzen Kirche« (RGG, VI, 1674 — članak *Ordination*); katolički teolog S. Vitalini u članku *Svećenik sutrašnjice* koji je u prijevodu objavljen u *Svescima* br. 17/18, str. 38-42 tvrdi s obzirom na odnos zajednica-svećenik: »Da sažmem u jedno jedino pitanje ono što je posljednja dužnost zajednice, mislim da bi se zajednica morala danas pitati: Koga bismo između nas mogli izabrati da postane naš svećenik?« (str. 38).

odrešuje i propovijeda, i to bi bio pravi svećenik baš kao da su ga zaredili svi biskupi i pape.¹⁰

Manjakk teološkog shvaćanja »svećeništva« u Luthera i drugih reformatora izazvao je osudu tih učenja na saboru u Trentu i pozitivnu nauku o sakramentima reda i neizbrisivom biljegu, pečatu (character, sfragis) te sve one disciplinske propise koji su kroz kasnija stoljeća obilježili i uokvirili formaciju, život, duhovnost i teologiju o katoličkom svećeniku. Naprotiv, u protestantizmu uslijedilo je skidanje talara, laiciziranje i dokidanje celibata za pastore. Luther je »primjerom vlastitog života... stvorio novu sliku župnika koja djeluje i važi sve do danas. Luteranski župnik je učen čovjek koji je studirao na sveučilištu, oženio se i provodi život u građanskom staležu.«¹¹ Obistinio se programatski i revolucionarni poklik Tome Müntzera († 1525): »Laici moraju postati prelati i župnici!«

Navodim ove primjere ne zato što smo mi naučili našu teologiju »protiv nekoga«, nego ponajprije radi paralelnosti koja postoji između tog protestantskog tumačenja svećeništva i onog što nam ga dandanas nude neki teolozi, sociolozi, pastoralci, koji zagovaraju laicizaciju, sekularizaciju svećeničke službe. Pod snažnim uplivom duha vremena, ili u euforiji ekumenskog zbližavanja, a pod stvarnom prisilom pomanjkanja zvanja, nastoje se doumiti prikladna rješenja za budućnost svećenika unutar vjerske zajednice. Ponovno se priziva na svećeništvo svih vjernika, na ukidanje »kласnih razlika« između klera i laikata, na demokratski princip izbora, na nepostojanje razlika između svetog i profanog, na činjenicu da »svećenik« nije kategorija Evandjelja nego starozavjetnog levitizma i asimilacija poganskog elementa i struktura u Crkvi nakon konstantinskog obrata, na monaški, manihejski i monofizitski utjecaj kod stvaranja »neprirodne« askeze i otuđenja za svjetovni kler, posebno u pitanju celibata. Raskinuti s tim balastom prošlosti postaje imperativ ovoga časa. Svećenik sutrašnjice ne smije se ni po čemu razlikovati od običnog laika-vjernika; on je samo predsjedatelj zajedničke službe Božjeg naroda; prije i poslije toga on je običan čovjek sa svojim profanim zanimanjem, oženjen, običan građanin bez ikakve nadgradnje monaškog tipa odvojenosti i zatvorenosti. Ujedno treba omogućiti nastajanje više različitih tipova svećenika, jer bi bilo skandalozno alko bismo na temelju današnje slike o svećeniku, koja je uostalom uvjetovana vremenom, dopustili samo jednu mogućnost svećeništva, tj. tip svećenika koji je teološki obrazovan, živi u celibatu i bavi se isključivo svojim svećeničkim poslovima.¹² Uvođenjem prakse »svećenika na određeno vrijeme« (half-time priest), problem celibata jednostavno iščezava kao nepostojeći. A u svemu tome naziremo skoro posvemašnju podudarnost s naučavanjem Luthera, pa je prirodno da se ne zaustavimo samo na površini, nego da zapitamo i potražimo korijenski smisao i sadržaj tog ministerijalnog svećeništva, da vidimo na kojim teološkim i bibliji-

¹⁰ Usp. Küng, *Strukturen der Kirche*, str. 117.

¹¹ Usp. *Concilium*, tal. izd., 7/1970, str. 173.

¹² Usp. N. GREINACHER, *L'inserimento del sacerdote nell'attività pastorale territoriale e non-territoriale*, u *Concilium*, 3/1969, str. 125—136, citat na str. 133. Te iste ideje poznate su nam i iz Greinacherove knjige *Crkvene strukture pred sutrašnjicom*, Zagreb (Kršćanska sadašnjost), 1970, a zastupa ih većina »progresivnih« teologa Zapada, posebno možda bečki pastoralac F. Klostermann, kod kojega je Greinacher studirao. Postoji očita rodbinska veza između tih teza i onoga što je predložila *Rezolucija III radne grupe* na ovogodišnjem svećeničkom tečaju u Zagrebu (26—29. siječnja 1971) tako da se može reći za tu izglasanu rezoluciju: »posudene ideje« ili »gotova rješenja« za nestvarne probleme. Barem je takav dojam.

skim temeljima počiva taj novi lik svećenika sutrašnjice, i što još uopće znači sacramentum ordinis i character idelebilis. Je li to neka vrednota, usmjerenje, finalizacija koja zadire u egzistenciju jednog čovjeka koji je stavlja u službu zajednici, ili je to samo neka vrsta investiture, neka designacija u smislu protestantskog učenja? Je li svećeništvo sakramenat u kojem se posadašnjuje Kristovo velikosvećeništvo, ili je to samo produkt zajednice koja je »zlosretnim podlijeganjem« utjecaju skolastike i van-kršćanskim strukturama osakramentirala ono što je trebalo biti samo jedna funkcionalna služba? Posuđene ideje, što ih neki našinci presađuju na naše tlo, za mene osobno imaju prizvuk nesigurne teologije i ne znam kakvom hermeneutikom ostaje spašena dogma. Vratimo se začas stranicama novozavjetne predaje i pokušajmo pronaći temelje svećeničke službe koji su tamo zacrtani. S tom svetopisamskom datošću i sa crkvenim dogmama treba sravniti današnje tendencije i na tim temeljima odjelotvoriti svaku obnovu.

Novozavjetna osnovica svećeničke službe

U Novom zavjetu nemamo obrađen teološko-juridički pojam »svećenik«, ni tematiku svećeničke službe, pa nam povratak na izvore ne može pružiti gotove rezultate koje bismo mi željeli danas primijeniti. No u novozavjetnoj svetopisamskoj predaji nalazimo ipak *osnovne principe* na temelju kojih možemo shvatiti i preispitati razvoj svećeničke službe u povijesti Crkve, u njezinoj teologiji i zakonodavstvu.¹³

Temelj i izvor svake službe prema N. Z. jest služba i svećeništvo Isusa Krista za sve ljude. To je smisao i sadržaj njegova poslanja, njegova predanja u volju Očevu, ljubavi, žrtvovanja i prikazanja za grijeha svijeta. Na poseban način postaje Kristovo svećeništvo predmet biblijsko-teološke refleksije u poslanici Hebrejima. Isus Krist je Veliki Svećenik po redu Melhisedekovu, i on je to odsada zauvijek kao jedini svećenik N. Z. S njime prestaje starozavjetno levitsko svećenstvo, kao što se svršava i starozavjetno obredno žrtvovanje. On je svećenik i žrtva, svećenik svoje vlastite žrtve, žrtva svog velikosvećenštva — jednom zauvijek. Ako u Crkvi nakon Krista postoji svećeništvo i žrtva, onda je to samo participacija, posadašljenje, uprisutnjenje jedine žrtve i jedinog svećenštva. Sve postaje samo slika, znak, odbljesak, sakramenat onoga što se označava, odakle sve izvire, na što svaki čin ukazuje, i od kojega sve prima svoju spasonosnu učinkovitost.

To posadašnjivanje cjelovitog Krista, njegove osobne riječi i djela, poslije njegova uskrsnuća i uzašašća zbiva se i nastavlja preko *apostola*. Oni su snagom i silaskom Duha Svetoga opunomoćeni, osnaženi i osposobljeni za to poslanje (apostolè). To je njihov zadatak pred svijetom, u Crkvi, koja istom nastaje i raste. O tome izričito govori apostol Pavao u svojim poslanicama, kad piše o poslanju, o apostolstvu, o vlasti koja mu je dana od Boga, i što sačinjava zamisao i plan spasenja (oikonomia). Bitna oznaka tog djelovanja sažimlje se u programatsku riječ *služba* — *diakonia*. Apo-

¹³ Usp. H. SCHLIER, *Die neutestamentliche Grundlage des Priesteramtes*, u *Quaestiones disputatae* 46, Freiburg, 1970, str. 81—114, odakle su uglavnom preuzeti slijedeći izvodi. Vidi također: H. SCHLIER, *La gerarchia della Chiesa secondo le lettere pastorali*, u knjizi *Il tempo della Chiesa*, tal. prijevod, Bologna (il Mulino), 1965, str. 206—235; K. H. SCHELKLE, *Ministeri e ministri nella chiesa dell'epoca neotestamentaria*, u *Concilium* 3/1969, str. 23—38.

stol je sluga Kristov i upravitelj Božjih tajni (1 Kor. 4, 1). Poslanje i diakonia nisu nešto neodređeno, nego su povezani »vlašću koju nam je Gospodin dao na vašu izgradnju« (2 Kor. 10, 8), tj. za izgradnju zajednice, Crkve. To je zaista *vlast* na koju će se Pavao prizvati pred Korinćanima kao na izvor i opravdanje »strogom postupanju« — prema vlasti koju je od Gospodina primio za izgradnju (2 Kor. 13, 10). Dakle, u Pavla nalazimo već jasne obrise službe na koju je pozvan i koja je iz temelja izmijenila i potresla njegovu egzistenciju. Svijest apostolstva znači i svijest vlasti koju posjeduje snagom Duha (karizma vlasti) za izvršenje jednog određenog nauma i postignuće jednog određenog cilja. U Pavlovu životu i djelu neprestano se isprepliće karizmatički element sa službom i vršenjem vlasti apostola. Poziv i poslanje nije neka izvanjska i juridička vlast koja se postiže investitурom, nego Božji zov i dar koji najprije zadire u srž njegove osobnosti i od njega čini Kristova nasljednika koji će ustvrditi: »na svom tijelu nosimo smrtnu patnju Isusove, da se na našem tijelu očituje i život Isusov« (2 Kor. 4, 10). Biti službenik Isusa Krista i njegova Evandjelja znači za Pavla jednu prvenstveno egzistencijalnu službu koja postaje svjedočenje, svjedočanstvo vlastitog života, svjedočanstvo vlastitim životom.

Ta apostolska služba primarno je navještaj Radosne vijesti, Evandjelja — služba Riječi. U Evandelju, u apostolskoj riječi, prisutna je Božja Riječ, Isus Krist, to je evanđeosko, apostolsko, sakramentalno posadašljenje Riječi tijelom postale. Evandjelje koje svjedoče i propovijedaju nije samo vijest o događaju, nekakva informacija o onom što se zbilo, nego je to sam Događaj u riječi, događaj Riječi u riječima, pa je stoga evanđeoska riječ učinkovita, spasonosna, jer je u njoj i po njoj prisutan u zajednici koja sluša i vjeruje tim riječima, sam Isus Krist, njegova Smrt i Uskrsnuće. Apostol je sluga te riječi, on je odgovaran za njezinu autentičnost kao što je i odgovoran za euharistijsku gozbu. Riječ i sakrament najuže su povezani. To je dvostruki način uprisutnjenja iste osobne stvarnosti Isusa Krista. Iz Pavlova nastupa prema korintskoj zajednici obzirom na svetkovanje euharistije najbolje vidimo s kakvom odgovornošću i kakvom vlašću nastupa apostol (1 Kor. 11, 17s).

Osim propovijedanja i slavlja večere Gospodnje, apostol ima i drugih briga, dužnosti i ovlasti s obzirom na zajednicu i njezino formiranje, život i uzrast. To su razne socijalne brige i odredbe praktične i organizatorske naravi. Apostolova služba zahvaća sve vidike života onih koje je on kao otac rodio po Evandelju i za Evandelje. U svakom pogledu apostoli su svjesni svojeg poslanja za izgradnju Crkve. Oni su za nju, radi nje, ali i *protiv* nje kad treba prekoriti, opomenuti, kazniti, izopćiti. Ta njihova vlast i auktoritet dolaze »ne od ljudi, niti po kojem čovjeku, već po Isusu Kristu i Bogu Ocu«, to je vlast i auktoritet *umjesto Krista*, u njegovo ime, pa stoga apostoli i zahtjevaju poslušnost Kristu i Evandelju.

Djelovanjem apostola nastaje novozavjetni Božji narod — Crkva. Taj narod Božji, kršćani, postaje »kraljevstvom svećenika za Boga« (Otkr. 1, 5), ali ne zbog prinošenja vlastite žrtve, nego zbog krvne žrtve Kristove kojom smo oslobođeni od grijeha. Svećeništvo Božjega naroda sastoji se i ostvaruje u tome da se Bogu prikazuje žrtva i služba koju je Krist obavio, da se zahvaljuje Bogu po Isusu, koji je naš Spasitelj. On je žrtva, žrtvenik, svećenik, a narod Božji, kraljevsko svećenstvo hvali i slavi Boga

radi čudesnog djela spasenja koje se u Kristu ostvarilo. To je žrtva hvale. Osim ovog kultnog aspekta općeg svećeništva svih vjernika, postoji još i »duhovno bogoštovlje« (Rim. 12, 1), a ono se sastoji u tome »da prinesete sebe kao žrtvu živu, svetu i ugodnu Bogu«, to znači kršćanski izgraditi život, egzistencijalno ostvariti nauku i primjer Isusa Krista. Iz kultnog bogoslužja, iz slavlja vazmenog otajstva, izvire ona životna snaga koja zahvaća sve razine kršćanskog života koja čini da uzrastemo do punine i zrelosti Kristove. U toj perspektivi kršćani su pozvani i dana im je milost: »ne samo da vjerujete u njega, nego i da trpíte za nj« (Filiplj. 1, 29). Kroz patnju i mučeništvo »svećenički narod« postaje žrtva koja se Bogu prikazuje, daje se svjedočanstvo za Krista i posadašnjuje njegova žrtva za spas svijeta.

Iznijeli smo dosada tri glavne istine koje nam pruža novozavjetna predaja: 1. Isus Krist je jedini svećenik N. Z.; 2. apostolsko poslanje je služba u ime Kristovo za izgradnju zajednice, ta služba je spojena s vlašću koja dolazi od Krista; 3. kršćani su kraljevsko svećenstvo koje prinosi Bogu žrtvu hvale za djelo koje je Isus Krist ostvario. Poslije ovih neosporivih datosti dolazimo do ključnog pitanja s obzirom na novozavjetnu osnovicu svećeničke službe, naime: »Nastavlja li se svećenička služba apostola, po kojoj je nastao svećenički Božji narod, u nekoj svećeničkoj službi među Božjim narodom, ili je prerasla u svećeničku službu Božjeg naroda, da se onda ponovno samo zbog praktičnih razloga uspostavi kao funkcija vodstva i reda?«⁴⁴ Drugim riječima, postavlja se pitanje o naravi crkvene svećeničke službe, ministerijalnog svećeništva: je li ono samo sociološki produkt svećeničke zajednice Božjeg naroda, ili nešto više i prije toga? Ima li svećenička služba samo eklezialnu osnovicu, ili je kristološki fundirana? To je pitanje vrlo važno u današnjoj diskusiji oko svećeništva; nad tim se pitanjem razilaze mišljenja katolika i protestanata.

Prema poslanici Efežanima (4, 11) na izgradnji Tijela Kristova sudjeluju apostoli, evanđelisti, proroci, pastiri, učitelji. Svi oni imaju Kristovo poslanje, jer od njega potječe milost (karizma) za sve te različite službe, koje imaju istu uciljenost. Kroz sve različite službe vrši se i nastavlja Kristovo osobno poslanje i u njegovoj osobi sve je bilo objedinjeno, pa stoga i jest on izvor svih službi u Crkvi i za Crkvu. Ove raznolike službe imaju, dakle, kristološku dimenziju.

Prvotna služba i poslanje apostola prenosi se dalje na njihove suradnike, na starješine i predsjedatelje prvih zajednica u koje su postavljeni od apostola. Ti suradnici i nasljednici apostola postaju pastiri stada po uzoru na Vrhovnog Pastira Krista, a prema prvoj Petrovoj poslanici (5, 1) oni su »starješine« kao što je i on sam. Stoga im Petar piše: »Pasite stado Božje... nadzirite ga, ne na silu, nego dragovoljno, prema Božjoj volji; ... Ne vladajte okrutno nad dodijeljenim dijelovima Crkve, nego uvijek nastojte biti uzorom stadu« (5, 2s). U prazajednici nalazimo i *đakone* koje zajednica izabire i »predstavlja apostolima«, na njih apostoli polažu ruke. U maloazjiskim kršćanskim zajednicama Pavao postavlja »prezbitere« kojima povjerava stado da ga pasu. U Jeruzalemu se pojavljuju također prezbiteri koji ulaze u apostolski kolegij.

Razne službe u pracrkvi preuzimaju »službenici« nazivani raznim imenima. Službu im povjeravaju apostoli, a čin koji označava prenošenje službe

⁴⁴ SCHLIER, *Die neutestamentliche Grundlage*, str. 100.

i opunomoćenje za njezino vršenje sastoji se u *polaganju ruku* i *molitvi*. Tako su opisani prvi apostolski suradnici koji su nosioci *kontinuiteta* službi u zajednicama i za zajednice. Rukopolaganje i molitveni zaziv mogu se shvatiti već kao obredna forma, kao formalno-pravni čin kojim se »rečenicima« daje karizma službe i vlasti u zajednici i za zajednicu. Tako se nastavlja i proširuje poslanje apostola. Sadržaj služenja znači voditi brigu o stadi, nadgledati, predvoditi, predsjedati, naučavati, utvrđivati u vjeri, izgrađivati u ljubavi i nadi, svjedočiti.

Promatrajući, dakle, novozavjetnu predaju dolazimo do zaključka da su razne službe u ranoj Crkvi nastavak apostolske službe; dakle, one nisu sociološkog porijekla, nego su *odozgo*, od Krista, preko apostola, za izgradnju Crkve. Dakako, svaka služba i vlast uvijek su u funkciji Crkve, uvidek su »ekonomski« uciljene, ali nisu produkt *odozdo*, od baze, jer u kontekstu nastanka i života prvih zajednica to bi bilo skoro i neprirodno misliti. Imena kojima su službe označene različita su i odražuju utjecaj judejsko-helenističkog ambijenta. Služba se ne svodi samo na područje kulta, nego zahvaća brigu oko zajednice u svakom pogledu, a središnja točka svega svakako je euharistijska gozba, koja je izvor i vrhunac kršćanskog života pojedinca i zajednice. U službi apostola i drugih »službenika« nastavlja se Kristova svećenička, proročka i kraljevska služba i poslanje. Na toj datosti novozavjetne predaje temelji se kasniji povijesni razvoj služba u Crkvi.

Povijesni razvoj služba u crkvi

Kakav je bio povijesni razvoj tih novozavjetnih datosti i principa, koji su elementi bili preuzeti iz novih životnih sredina u kojima se mlado kršćanstvo našlo na području grčko-rimske kulture, kako je kategorija »prezbiterata« evoluirala (ili devoluirala!) u »svećenika«, sve je to predmet povijesnog istraživanja koje još nije dovršeno. Sigurno je ipak da se već dosta rano, u vrijeme apostola te neposredno poslije njih, crkvene službe sve više i isključivo svode na biskupe, prezbitere (svećenike) i đakone. Klement Rimski i Ignacije Antiohijski posebice svjedoče o tome. Poslije će takozvani »konstantinski obrat« uvjetovati daljni razvoj ovih primarnih crkvenih struktura. Biskup postaje u neku ruku senator, poslije knez i državni odličnik u čisto zemaljskom, socialno-političkom smislu. Feudalni sistem odražava se snažno i na crkvenu organizaciju. Pomalo zamiru izvorne vrednote pracrkve, privilegiji postaju zapreka punoj slobodi, diakonia poprima novo značenje, karizma vlasti i služenja blijedi sve više pred institucionalizmom koji iz dana u dan jača. Fenomen monaštva pokušava izbjeći utjecaju sputavajućih struktura, ideal nije više zajednica nego »samostanac« (monah) u izoliranom doživljavanju spasenja. Kad i ovo monaštvo podlegne zakonu institucije, pojavit će se u srednjem vijeku prosjački redovi, posebno franjevački i dominikanski koji će oživjeti karizmu služenja, posebno propovijedanjem i misijskim radom koji će s ovim redovima oživjeti. O svim tim procesima potrebno nam je još mnogo spoznaja. Danas se tom pitanju i području pristupa vrlo kritički. Može se počesto sumnjati je li svaki prikaz objektivan i cjelovit. No svakako je sigurno da je teologija crkvene službe u srednjem vijeku silno siromašna. Biskupstvo se poistovjećuje s opsegom jurisdikcija, a svećeništvo s nadarbinskim podjelama. U toj perspektivi valja promatrati i protest Refor-

macije kao i obnovu klera zacrtanu u Trentu. Golema je zasluga ovog sabora što je zaista doprinio obnovi klera u svakom pogledu, što je sa svom odlučnošću afirmirao sakramentalnost ređenja. Doduše svećenik je definiran gotovo isključivo pod aspektom kulturne funkcije, prvenstveno Euharistije, a njegov odnos prema biskupu pod aspektom vlasti, jurisdikcije (D 1764ss). Zato je i svećeničkova duhovna i intelektualna formacija usmjerena specifičnoj funkciji, njegovu zasebnom, kleričkom, načinu života. Svećenik je radi te službe izdvojen iz svijeta i zatvoren u svoj zasebni svijet, sav predan službi oltara.

Od Trenta do danas, dakle kroz više od četiri stoljeća, zbile su se mnoge promjene u životu svijeta, ovog našeg svijeta, stare i dobre Evrope s kojom se rimsko kršćanstvo skoro poistovjećivalo, ali ne i u životu klera. Dok je svećenik ostao zatvoren u okviru svog staleškog, kleričkog života, u svijetu su se zbivale promjene važne i radikalne, promjene koje su često bile uperene i protiv svećenika, kao što je bilo prosvjetiteljstvo, antiklerikalizam, ateizam itd, sve do sekularizacije i laicizacije u ovo naše vrijeme.¹⁵ U ovom našem stoljeću svećenik će neprestano tražiti svoje mjesto i ulogu u svijetu koji ga okružuje. Dva svjetska rata odvođe ga na frontove, u logore, u bijedu i tragičnu stvarnost. Ako ga je negda svjetovna vlast smatrala svojim činovnikom i priuštila mu klasne privilegije, danas ga sistemi uglavnom ignoriraju ili glasno odbacuju kao suvišan i štetan elemenat društvene zajednice. U tom kontekstu kulturnih, socijalnih, političkih i teoloških mijena i zbivanja izrasla je današnja kriza i nasukanost svećenstva. To su naši neriješeni problemi, kriza naših dana, kriza nas samih (koji smo svećenici, ili se spremamo da to budemo. I ne znamo kako i kada će ta problematika biti riješena. Ne radi se o promjeni odjela, nego o mnogo dubljem osvježanju, obnovi, novom osmišljavanju naše svećeničke službe, naše svećeničke egzistencije. Drugi Vatikanski sabor progovorio je o tom problemu svećenika, ali na dosta nedorečen način. U svjetlu kristologije, ekleziologije i sakramentologije zacrtani su samo teološki okviri svećeništva unutar kojih istom treba pronaći i ostvariti konkretni lik svećenika našeg vremena. S dosta mučnine redaju se prijedlozi, pothvati, nacrti, zamisli, o čemu smo svjedoci, čega smo dionici i akteri. U toj perspektivi nastaje i obnavlja se teologija svećeništva. Pokušajmo je ukratko sažeti i uočiti.

Obrisi teologije svećeništva

Da se što više približi evandeoskom duhu, Crkva danas rado upotrebljava za svećenika novozavjetni termin *prezbiter*. Prihvatajući u cjelini nauku Trenta o sakramentu reda, Vatikanski drugi sabor pokušava upotpuniti sliku o prezbiterima, ukazujući jasnije na njihovo mjesto i ulogu u Crkvi. Po ređenju prezbiteri se »promiču da služe Kristu Učitelju, Svećeniku, Kralju« (PO, 1). Oni postaju »dionici njegove službe, po kojoj se ovdje na zemlji Crkva neprestano izgrađuje« (PO, 1). Zanimljiv je naglasak što ga Sabor stavlja na direktnu povezanost Isusa Krista i njegovih službenika, tj. onih koji »posjeduju svetu vlast reda« i koje je on — Krist — učinio

¹⁵ Usp. D. JULIA — W. FRIJHOFF, *Il sacerdote francese nell'epoca moderna*, u *Conciltum*, 7/1969, str. 157—169, što u glavnini vrijedi za svećenika u zapadnoj Evropi uopće; H. DENIS, *La théologie du presbytérat de Trente a Vatican II*, u *Vatican II: Les prêtres*, (serija *Unam sanctam*, 60), Paris, 1968, str. 193—232.

»dionicima svoga posvećenja i poslanja«. Otac je poslao Krista, Krist apostole, a nasljednici ovih su biskupi, kojima su prezbiteri suradnici (»u nižem stupnju«). Zajednički cilj biskupa i prezbitera jest »pravilno izvršavanje apostolskog poslanja« koje je Krist povjerio apostolima. Prezbiteri učestvuju u auktoritetu samog Krista, tj. da izgrađuju, posvećuju i upravljaju Crkvom. Snagom sakramenta reda prezbiteri se »upriličuju Kristu svećeniku da mogu djelovati u ime Krista koji je Glava Crkve« (PO, 2). Dakle, prezbiteri su »službenici Krista Isusa«, sa svim posljedicama i značenjem koje odatle proistječe. Koncil neprestano naglašava tu povezanost s Kristom, dioništvo u Kristovu svećeništvu, ulogu predstavnika Kristove osobe, poslanja, vlasti, svetosti. Te su misli utkane u dekret *Presbyterorum Ordinis* kao i u konstituciju o Crkvi *Lumen Gentium* i to sigurno s namjerom da se naglasi *kristološka dimenzija* svećeništva-prezbiterata koja se upotpunjuje u *ekleziološkoj dimenziji* prezbiterata. I to su vrlo važni teološki naglasci upravo danas kad je govor o službi u zajednici vjernika počesto zamagljen do te mjere da se olako može pomisliti kako je svećeništvo produkt te zajednice.

Isus Krist je saznao Crkvu, pa onda poslao apostole da nastavte to djelo, da je rašire, da je izgrađuju, da budu u toj Crkvi njegovi službenici i pastiri. Apostoli sakupišu opću Crkvu i pobrinuše se za nasljednike koji će nastaviti to djelo (LG, 18, 19, 20). To su biskupi, svećenici, đakoni. Svećenici-prezbiteri su posvećeni »na sliku Krista, vrhovnog i vječnog Svećenika, da propovijedaju Evanđelje i da pasu vjernike i da vrše službu Božju« (LG, 28). I na prezbitera spada »skupljanje Božje obitelji« i vršenje dijela vlasti koju posjeduju. U tome se konačno i sastoji njihova služba Kristu koji je Pastir i Glava. S obzirom na mjesnog biskupa prezbiteri ga »čine na neki način prisutnim« u svojoj zajednici, kao što i sveopću Crkvu »čine vidljivom u svom mjestu«. Svećenikovo dioništvo u Kristovoj vlasti i poslanju usmjereno je izravno prema zajednici kojoj oni predsjedaju, u kojoj duhovno rađaju vjernike, i za njih se brinu kao očevi, postavši uzorom stada i dajući svima svjedočanstvo »istine i života«.

Primarni zadatak prezbitera — služba riječi — smjera »utemeljenju i umnoženju Božjeg naroda«, jer na propovijedanoj riječi »započinje i raste« zajednica vjernika. A kao službenici sakramenta, prezbiteri još vidljivije služe izgradnji Crkve, zajednice Božjeg naroda (PO, 5) u slavlju Euharistije. Kako službom riječi i sakramenata, tako isto i ostalim pastirsko-upravnim djelovanjem prezbiteri služe zajednici; u svrhu izgrađivanja zajednice daje im se i posjeduju duhovnu vlast (PO, 6). Najtješnje povezani sa svojim biskupima kao »neophodni pomagači i savjetnici u službi i u dužnosti poučavanja, posvećivanja i vođenja Božjeg naroda« (PO, 7), prezbiteri vrše službu »graditelja zajednice«. Njima je povjerena »karizma upravljanja«. ¹⁶

Iz dosad rečenoga jasno se razabire važnost i uloga ministerijalnog svećenstva za kršćansku zajednicu. Ali bi bilo netočno zaustaviti se samo na tom aspektu, promatrati izolirano samo tu funkciju, prema kojoj bi se moglo pričiniti nekome da su prezbiteri »neki nadkršćani i nadvjernici«. ¹⁷

¹⁶ Usp. W. KASPER, *Nuovi accenti...*, u *Concilium*, 3/1969, str. 39—53, posebno što se tiče odnosa *ordo et iurisdictio* i podjele *potestas in corpus Christi eucharisticum* — *potestas in corpus Christi mysticum*, koju istom Vatikanski II pomalo ublažuje svojim početnim bojažljivim govorom (str. 52—53).

¹⁷ T. SAGI-BUNIC, *Svećenik kome da služiti*, str. 35.

Potpuno shvaćanje prezbiterata i njegove funkcije nemoguće je izvan okvira zajedničkog svećeništva svih vjernika. Jer »opće svećeništvo vjernika i ministerijalno ili hijerarhijsko svećeništvo, premda se između sebe razlikuju bitno, a ne samo po stupnju, ipak su u međusobnom odnosu, jer jedno i drugo imaju na svoj način dio u Kristovu svećeništvu« (LG, 10). Premda prezbiteri u Božjem narodu »izvršuju vanredno uzvišenu službu oca i učitelja, ipak su zajedno sa svim vjernicima Gospodinovi učenici« i »braća među braćom, jer su udovi jednog te istog Kristova Tijela, čije je izgrađivanje svima povjereno« (PO, 9). O toj uzajamnosti ministerijalnog svećeništva i karizmatičkog svećeništva svih vjernika neprestano se govori u saborskim dokumentima, a taj odnos najbolje izražava već sama riječ koja označava specifičnu ulogu prezbitera u odnosu na Božji narod — *služba, služenje, diakonia*. Na temelju ove fundamentalne kategorije treba osvježiti našu teologiju crkvenih struktura, a što već po sebi nužno prisiljava i na određenije i dublje poznavanje i prihvaćanje karizmatičkog, proročkog svećeništva svih vjernika. Zajedno sa svestranijom teologijom prezbiterata potrebna nam je i solidnija teologija laikata po kojoj će se istom ostvariti pojačana »apostolska djelatnost Božjeg naroda« i »sasvim nužni udio u poslanju Crkve« koji pripada svim vjernicima, a kako to zacrtava dekret o laicima i njihovu apostolatu (*Apostolicam actuositatem*). Prihvaćajući te datosti novozavjetne poruke i saborskih dokumenata, pitanja i problemi nisu nipošto riješeni, nego istom postavljeni. I to najprije pred teologiju. Znamo da je dosadašnji traktat o svetom redu valjda najkraći i najsiromašniji traktat sakramentologije, koji nam nije pružio dostatnu obradu svećeništva u Crkvi, koja se ne može zaustaviti samo na dogmatizaciji sabora u Trentu, na pitanju o materiji i formi, o ministru valjanog ređenja, o subjektu koji prima taj sakramentat i o karakteru, neizbrisivom bilježu, koji se »daje« ređeniku.¹⁸ Danas vidimo da je to manjkavo i da ne nalazimo dostatne odgovore za sva ona pitanja koja se postavljaju i koja kruže oko svećeništva. Što znači zapravo sakramentalni karakter reda i koja su njegove implikacije na crkvenoj i na personalnoj razini?¹⁹ Što biva s tim karakterom kad jedan svećenik prestane vršiti svoju svećeničku službu?²⁰ Što znači sakramentat reda i kako se isprepliću njegova kristološka i ekleziološka dimenzija? Jer, kako tvrdi K. Rahner na jednom mjestu. »Isus je uspostavio red (ordinem) u Crkvi. Ali on o njegovoj sakramentalnosti nije izgovorio ni jedne riječi koja bi

¹⁸ Psihološko-antropološka dimenzija ređenika nije našla u traktatu o svetom redu svoje dostatno mjesto pa je možda i razumljiva izvjesna kriza i minimalan egzistencijalni značaj ovog sakramenta. O »siromaštvu« ovog traktata govori i ova mala statistika iz jednog teološkog priručnika: (M. SCHMAUS, *Dogmatica cattolica*, sv. IV/1, tal. izdanje, Marietti 1966) prema kojem o sakramentu reda nalazimo 38 stranica teksta; o ženici 55, o krštenju 84, o pokori 153, o euharistiji 254. Novije crkvene reforme sve više pažnje posvećuju suvremenijem odgoju svećeničkih kandidata, o čemu postoji posebna literatura i dokumenti.

¹⁹ Usp. A. POMPEI, *Dimensioni ecclesiali e personali del carattere dell'ordine*, u *Asprenas*, 17 (1970), str. 147—160.

²⁰ To je jedno od vrlo važnih pitanja nad kojim se ukrštavaju mišljenja današnjih teologa. Prema nekima izgleda da s prestankom službe u zajednici prestaje i taj karakter. Kako drukčije opravdati teze o svećeniku na određeno vrijeme? Jer ako »character« znači samo »stupiti u nečiju službu« i ako se izravno odnosi samo na »službovanje«, tj. bez ontoloških implikacija, onda to znači da taj »pečat« nije dan za čitav život ređenika, nego samo dok je u službi. Usp. E. SCHILLEBEECKX, *Theologie des kirchlichen Amtes*, nav. mj., str. 159—160; E. BALDUCCI, *Riflessioni sulla crisi del clero*, u *La Chiesa post-conciliare*, posebni broj revije *Ulysse*, 22 (1969), str. 196—205. Ovaj talijanski teolog-publicist smatra da je za ostvarenje prezbiterata na određeno vrijeme (half-time) jedina zapreka baš nauka o sakramentalnom bilježu: »Resta, sì, come ostacolo, la dottrina del carattere, sopravvissuta anche nella teologia del Concilio, ma essa si sta facendo sempre di più opinabile per mancanza di solidi fondamenti scritturistici«. — Usp. nav. mj., str. 202.

nam bila prenesena.«²¹ Ta i tolika druga pitanja teološke naravi o svećeništvu danas su zaista aktualna; novi lik svećenika ne može se temeljiti samo na zahtjevima vremena, postoralnim i socijalnim potrebama, nego prvenstveno na biblijskoj i teološkoj osnovi. Neodrživ je i nezamisliv *ortopraksis bez ortodoksisa*.

Prezbiterat (ministerijalno svećeništvo) kao crkvena služba nije samo neka *investitura*, nego sakrament, u kojem se vidljivim znakom — polaganjem ruku — daje nevidljiva milost, po kojoj se ređenik stavlja u jedan novi odnos s Kristom i Crkvom. Kakav je taj novi, bitno novi odnos i kako duboko on zadire u egzistenciju osobe koja ga ređenjem na sebe prihvaća? Što prouzrokuje taj novi odnos, taj novi sakramentalni znak? Je li to preuzimanje i vršenje samo jedne izvanjske funkcije, ili se tu radi i o nekom ontološkom, egzistencijalnom događaju, koji svojom učinkovitošću zadire u samu osobnost svećenikove osobe? Što je ono osnovno po čemu se ministerijalno svećeništvo »bitno razlikuje« od karizmatičkog svećeništva svih vjernika, kako kaže Koncil?

Možda je danas potrebno više nego ikada prije naglasiti da je samo po vjeri i u vjeri moguće cjelovito shvaćanje svećeništva, odnosno sakramenta reda, u kojem se na sakramentalan način posadašnjuje u Crkvi svećenička služba Krista, koji je za nas ljude, za čitav svijet, izveo djelo spasenja i otkupljenja, sabrao novi Izrael, oslobodivši ga grijeha u svojoj krvi. Novi Savez me poznaje »svećenike« u smislu starozavjetnog ili vankršćanskog ambijenta, kao što me poznaje žrtve i žrtvovanje. Krist je jedini Svećenik i jedina Žrtva, koja se u Crkvi neprestano uprisutnjuje na sakramentalan način u liturgijskim činima. Krist-Svećenik prisutan je među nama u svećeništvu Crkve (LG, 21, 28; PO, 2, 5, 7, 10, 12) koja je tako ustanovljena da će do svršetka svijeta imati svoje svećenike (PO, 11). I budući da svećenici misu neki automati ili neki vještaci obdareni magijskim moćima, nego osobna i slobodna bića, njihovo svećeništvo znači samo dioništvo u Kristovu svećeništvu, vršenje službe u Njegovo ime, ali ne u podvojenosti službe i života, nego tako da sav njihov život postane snagom ređenja upriličen životu Kristovu, tako da odsada »svaki svećenik predstavlja Kristovu osobu« (PO, 12). Svaki svećenik je pozvan ne samo na vršenje trostruke službe i poslanja, nego i na svjedočanstvo vlastitog života, po čemu svećenik postaje »vidljivi znak« Krista. A za svaki znak je bitno da istinski upućuje na onoga koga predstavlja. Ovdje je jedna osoba pozvana da bude znak, a to je neostvarivo bez vjere koja u slobodi odabire i prihvaća da bude svjedok — *martyros, martyria* — za Krista. Na to potiče i Koncil kad kaže: »Neka se sjete — svećenici — da moraju u svom svagdanjem ponašanju i nastojanju pokazati vjernima i nevjernima, katolicima i nekatolicima sliku uistinu svećeničke i pastoralne službe i *dati svima svjedočanstvo istine i života*« (LG, 28).

I opet niču naša konkretna pitanja o načinu i mogućnostima za ostvarenje ove naše svećeničke službe i života. Kako dati svjedočanstvo, kako postati

²¹ Usp. K. Rahner, *Chiesa e sacramenti*, Brescia (Morcelliana), 1965, str. 48. U ovom kontekstu uputio bih još na tezu Hansa Künga o Crkvi kao »zajednici karizmi« (Pavlove poslanice, posebno Korinćanima) nasuprot *institucionalnoj i hijerarholškoj* tendenciji u mladoj nastajućoj Crkvi (Djela Ap. i pastirske poslanice), što se onda snažno odražava na shvaćanje crkvenog svećeništva. Usp. KÜNG, *Die Kirche*, str. 458s. Do posve oprečnih zaključaka dolazi novozavjetni egzegeta Heinrich Schlier koji i izričito osporava opravdanost Küngovih tvrdnji. Usp. H. SCHLIER, *Die neutestamentliche Grundlauge*, posebno str. 112—114 i *La gerarchia della Chiesa*, nav. mj. posebno zaključak, str. 234—235, gdje se govori o novozavjetnoj datosti *principa službe, principa nasljedstva i principa primata*.

znak Isusa Krista Svećenika? Vjerojatno ne samo izvanjskim označnicama, nego mnogo dublje, životnije, cijelim bićem i životom. I opet u igru ulazi vjera, jer jedino očima vjere možemo bistro spoznati stvari vjere, a sakrament reda jest sacramentum fidei. Samo vjerom možemo ostvariti naše dubinsko, egzistencijalno pristajanje uz Krista, samo vjera može posvema prožeti naš život, promijeniti ga i uzdići na razinu pokristovljenja, što je trajni zahtjev i trajna mogućnost koja pred nama stoji. Zahtjev i mogućnost što vode križu, kroz križ i u križu do preobraženja. Može zvučiti presmiono ako kažem da nama često nedostaje istinska vjera, odakle onda proizlazi sva ova današnja kriza svećeništva. Bez vjere nema promjene života, a ni životne sretnosti u svećeničkom služenju kao ni pravilnog rješenja teoloških problema. Bez prave vjere nemoguće je izdržati žegu dana kojoj je izložen život svakog svećenika, bilo kad se radi o vršenju naše službe, ili ako je u pitanju naš specifični celibatarni način života, ili kad treba prihvatiti na vlastita leđa prezir i zapostavljanje, nerazumijevanje, oskudicu, pa i progonstvo i mučeništvo. Vjera i ljubav prema Kristu i braći ljudima ostat će i unaprijed bitno obilježje svakog svećeničkog života i rada.